

война, която сторила на държавитѣ, които участвували въ нея, огромни разноси и загуби отъ хора, принесла полза, и при това твърдѣ значителна, само на една Англия, на която Франция отстъпила въ Америка — Канада и острова Гренада, и въ Африка — Сенегалия, а Испания — цѣла Флорида. А на другитѣ държави тя не принесла ни-

каква сжщественна полза, и даже Фридрихъ, съ исключение на затвърдяването за себѣ си това, което вече обладалъ по напрѣдъ, т. е. Силезия и графството Глацъ, извлѣклъ отъ нея само една слава: Пруссия и Австрия слѣдъ свършването на войната останали съвсѣмъ въ сжщото положение, въ каквото се намирали и прѣди почването ѝ.

§ 103.

Общъ изводъ за похода въ 1762 година.

Въ похода въ 1762 година Фридрихъ не е, мислимъ, съвсѣмъ свободенъ отъ упрѣкъ 1) за туй, защото късно почналъ военнитѣ дѣйствия, тогазъ когато за пръвъ пжтъ прѣзъ цѣлата война ималъ надмощие въ силитѣ, — 2) за туй, че слѣдъ присъединението къмъ него корпуса на Чернишева дѣйствувалъ не толкова рѣшително, — и 3) за туй, че неумѣстно отхвърлилъ прѣдложеното му още въ августъ прѣдаване на Швейдницъ. Въ първото и второто той може още да бжде оправданъ съ това, че пруската армия, значително растроена отъ похода въ 1761 година, вѣроятно не можала по рано да излѣзе въ полето, и съ това, че той не е можалъ да прѣдвиди обратното повикване корпуса на Чернишева само слѣдъ 20-дневното му стоение при пруската армия. Но отхвърлянето на прѣдложението за прѣдаването на Швейдницъ било важна погрѣшка,

която съ нищо не може да се оправдае: ако бѣ завладѣлъ тѣзи крѣпостъ 1½ мѣсецъ по рано, Фридрихъ би можалъ още да отнеме обратно Глацъ и Дрезденъ.

Въобще въ началото на този походъ и двѣтѣ страни, като прѣдвидели скорото сключване на мира, не искали да се излагагъ на съмнителния жребий на едно голѣмо сражение, и освѣнъ това Фридрихъ вече малко се надѣвалъ на войскитѣ си, а австрийцитѣ, като нѣмали, както по напрѣдъ, двойно по голѣми сили, смѣтали се за твърдѣ слаби. За това похода въ 1762 година състоялъ до нѣкждѣ отъ маневриране, до нѣкждѣ отъ отбранителни дѣйствия, а по-вечето отъ бездѣйствие или пжкъ отъ неважни частни прѣдприятия, цѣльта на които било да се събережтъ контрибуции, да се истрѣбятъ неприятелскитѣ магазини и проч., съ каквото особено този походъ се и отличава отъ всички други.

§ 104.

Общъ изводъ за последнитѣ три похода отъ седмогодишната война.

Дѣйствията на Фридриха въ последнитѣ три похода отъ седмогодишната война били основани на сжщитѣ начала и съображения, каквито и въ първитѣ четири, съ тѣзи само разлика, че обстоятелствата при-

нудили Фридриха да се стрѣми къмъ достигане на цѣлитѣ си по-вече съ маневриране, отколкото съ бой, и да влиза въ бой само въ случай на крайна необходимостъ. Рѣшителнитѣ му настѣпателно-отбранителни